

NVE-sak 2019/05386 – Lerøy Aakvik Midt AS – søknad om uttak av vann og regulering av Kaldbergsvatnet.

Høringsuttalelse fra hytteeier Eirik Oterholm, eier av gnr. 222, bnr. 15 i Kaldbergsvatnet i Heim kommune.

Jeg stiller meg svært tvilende til hvorvidt det har noen hensikt å bruke tid på en uttalelse. De tiltak man søker om konsesjon for er allerede gjennomført med NVE's stilltiende godkjenning i og med at NVE unnlot å stoppe videre arbeide, og lot Lerøy Aakvik gjennomføre sine planer mens man utarbeidet en proforma-søknad. Fra NVE ble kjent med bruddet på konsesjonsfritaksbetingelsene, og brudd på plan- og bygningsloven og på vassdragsloven, gikk det 4 måneder før man sendte et høflig brev til selskapet og ba om en orientering. I denne tiden skiftet saken saksbehandler 3 ganger.

Jeg ber om at NVE gjennomgår og vurderer sin saksbehandling i denne saken – så vel mht kvalitet som habilitet. I lys av min manglende tillit til NVEs rolle i denne sak, har jeg oversendt saken til Sivilombudsmannen, med anmodning om at man der ser på saksbehandling og habilitet.

Bakgrunn:

I 1986 startet Lerøy Aakvik å tappe vann via to rørledninger fra Kaldbergsvatnet i Halså – nå Heim kommune. Da vannuttaket ble etablert ble Kaldbergsvatnet oppdemt med ca. 40 cm ved elveutløpet (iflg opplysning i fiskeundersøkelse foretatt av UiB). Vassdragsreguleringen ble ikke meldt til NVE som først behandlet vannuttaket etter årtusenskiftet. På visse vilkår ble da selskapet innvilget konsesjonsfrihet. Undertegnede som eier 2 holmer med en hytte på en av dem, ble ikke gjort kjent med saksbehandlingen, og hadde derfor ingen mulighet til å gi en uttalelse.

Hytta ble lite brukt på 1980- og 1990-tallet og sporadiske observasjoner av variasjoner i vann-stand ble tilskrevet tørre somre og grunt vann.

Klager var ikke oppmerksom på vannuttaket, og da han oppdaget noen blåser ved utløpsosen, og noe som minnet om en viss oppdemning av vannet, tilskrev han Halså kommune med forespørsel om hva som var bakgrunnen for oppdemningen, og med spørsmål om hvorvidt NVE var kontaktet.

Forespørselen ble aldri besvart. I samtaler med turgåere fikk han imidlertid vite at det var Lerøy Aakvik som hadde lagt rørene som reserve-vannkilde til bruk dersom deres ordinære vannkilde skulle svikte.

Etter orkanen i 1992 ble det bygd bilvei opp til vannet, og i 1996 flyttet klager til Tingvoll. Disse 2 forholdene gjorde at hytta ble oftere brukt fra begynnelsen av 90-tallet. Oftere bruk gjorde at han etter hvert undret seg på om rørledningene var så uskyldige som han hadde hørt, og ekstremt lav vannstand sommeren 2016 fikk han til å starte nærmere undersøkelser.

Det var i den forbindelse klager gjennom NVE fikk vite at grunneierne «på land» i 1985/86 hadde inngått en avtale med Lerøy, som ga settefiskanlegget rett til å tappe ned Kaldbergsvatnet mot en årlig kompensasjon, og med en fordobling av kompensasjonen ved nedtapping utover 50 cm fra et avtalt normalnivå.

I 2019 tok så saksøker ut forliksklage mot selskapet. Klagen ble ikke realitetsbehandlet av Forliksrådet, som henviste saken til behandling i tingretten. Det forventes at saken vil komme opp til behandling tidligst høsten 2020.

Veien opp til vannet som ble bygd på begynnelsen av 1990-tallet, førte til økt besøksfrekvens og avdekket 2 forhold for klager:

- Vannstanden redusertes dramatisk i sommermånedene
- Fiskebestanden hadde endret seg – etterveksten manglet.

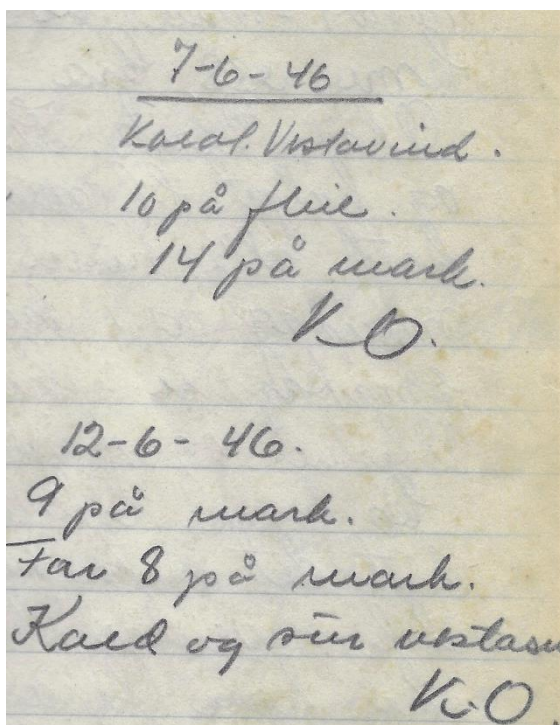
Ad: Vannstand

Kaldbergsvatnet er i stor grad et myrvann, og vannstandsendringer utover det normale avdekker brun myr/gjørmebunn rundt hytteområdet til klager.

Nedslagsområde for vannet er relativt stort, og forskjell på høy og lavvann har historisk vært relativt liten. I forbindelse med nedgraving av vannledninger i 1985/86 ble grensen for høyvann – og vel «normalvannstands-grensen» hevet med ca. 40 cm. I tillegg ble bunnen ved utløpet arrondert og glattet. Tiltaket medførte at nedstrøms-gyting (ref. oversiktskart) deretter ikke tilførte Kaldbergsvatnet levedyktig yngel i mange år.

Ad: Ettervekst

Historisk har Kaldbergsvatnet hatt en stor og stabil ørretstamme. Hytteboken fra midt på 1940-tallet viser et stabilt og godt stangfiske. (jfr. bilder under) Klagers far fikk eksempelvis på et døgn 25 ørreter og 2 røyer på garn og 26 ørreter på stang. Rundt 1980 var det fortsatt godt stangfiske i vannet.

28. juni.
Kom opp i ettermiddag for å
seida på Alstadpreite.
Var ute og fiska i Steing og
fikk 17 ørter, 1 på mark, resten
på flue.
Skiet i øing, bl var mest 2.

30. juni.
Far var med opp og gjorde
istand selvis høier, så var
på den turg i orden.
Vi var ute og fiska i Steing.
Fikk 4 på flue, og bare 3
på mark.

31. juni.
Har fått 10 stk på stang
i dag, 1 på mark. Fikk fiska.
var. Skuet skal vi end og
ha slattaant.

Oppdemningen ved utløpet av vannet stengte/vanskeliggjorde fiskens adgang til det viktige nedstrøms gyteområdet og gjorde tilvekst avhengig av gyting i en svært begrenset del av Bjønnavasselve (ca. 30 meter), av yngel fra Bjørnavatnet som slipper seg ned i Kaldbergsvatnet og av gyteplasser i småbekker rundt vannet,

Siden gyting nedstrøms ikke er svært vanlig, nevnes en opplevelse fra midten av 80-tallet:

Saksøker og en venn satte senhøstes garn ved utløpet fra vannet. Dette var i 1983, samtidig som Nato avholdt en større militærøvelse. Mens vi drev og satte garnet, kom et nysgjerrig militærhelikopter flyvende lavt over oss. Fisken foran utløpet ble åpenbart skremt, og 76 ørreter og 8-10 røyer gikk fast i garnet, før vi var ferdig med garnsettingen. Fisken var åpenbart på vei til gyteplassene nedstrøms for nesten alle hadde rogn eller melke.

Den sterkt negative trend i reproduksjonen ble i perioder forverret grunnet tre forhold:

- forsuring av Bjønnavasselve p.g.a. avrenning fra sur myrjord frigjort av grøftegraving i forbindelse med nedlegging av vannrør av Halså Vannverk
- år med så lav vannstand i Bjørnavatnet at yngeltransporten til Kaldbergsvatnet uteble.
- Vannstandsendringer som tørrla/gjorde gyteplasser i småbekker rundt vannet ubrukelig.

Den negative utviklingen ble ytterligere forsterket ved tilførsel av 2 «sugerør» i røyas gyteområde og oppvekstområdet til yngel fra nedstrøms gyting og gyting på sandbunn rundt holmene midtvanns. Rogn/melke og forbipasserende yngel/småfisk har trolig blitt sugd fast i risten foran vannrørene. Det er sannsynlig at disse «sugerørene» i sterk grad har bidratt til at røyebestanden har forsvunnet fra Kaldbergsvatnet. Det er nå over 20 år siden den siste røya ble observert.

I en fiskeundersøkelse bestilt i 2018 av Lerøy Aakvik tilskrives røyas forsvinning temperaturstigningen. Denne konklusjonen er for lettvin. Saksøker mener årsaken er mere sammensatt, og at hovedårsaken er inngrepene i forbindelse med etablering og drift av vannuttaket:

- uttaket av vann hever vanntemperaturen ved at tapping trekker overflatevann nedover og blander det med det mere temperaturstabile vannet lenger nede. Dette har forsterket konsekvensen av temperaturstigningen.
- Som nevnt er det rimelig å anta at store deler av røyeungelen, hvis oppvekstområde de måtte dele med vannuttaket, har fått «nådestøtet» ved å bli sugd inn mot risten foran vannrørene

På denne bakgrunn er det dramatisk at selskapet nok en gang har påvirket ett av fiskens gyteområder gjennom naturinngrep. Også denne gangen uten noen form for byggesaksbehandling/ byggetillatelse eller konsesjonsbehandling/ melding til NVE eller kommunikasjon med undertegnede. (Ref. foto fra høst 2018.)

En hurtig gjennomgang av hendelsene:

- 1986:
Kaldbergsvatnet demmes opp ca 40 cm i forbindelse med nedgraving av vannrør. Ingen behandling i NVE eller Halså kommune. Det inngås en økonomisk kompensasjons-avtale med grunneierne på land. Lerøy Aakvik velger å utelate saksøker.
- 2007/2008;
NVE gjennomgår tiltaket i forbindelse med at tiltakshaver ønsker å utvide konsesjonen på antall fisk. Tiltaket innrømmes konsesjonsfritak mot sterke protester fra Møre- og Romsdal Fylkesmannsembete. Etter opplysninger fra saksøkte klassifiserer NVE Kaldbergsvassbekken som vassdrag uten år-sikker vannføring. Det tas ikke hensyn til at event. manglende år-siker vannføring skyldes ulovlige tiltak i elveosen i 1986. «Godkjennelse» av vannuttak og naturinngrep gis ved vedtak om konsesjonsfritak uten at undertegnede har fått anledning til å uttale seg stikk i strid med pbl § 12-10, 2.
- 2018:

Selskapet bygger vei opp til Kaldbergsvatnet. Det legges 2 nye kraftige vannrør, stikk i strid med NVEs betingelse for konsesjonsfritak og en heiseplattform forankres midt i vannet. Jordvullen foran utløpet forsterkes og forhøyes. Kaldbergsvassbekken tørrellegges helt.

- 2019

April 2019:

NVE får oversendt bilder fra Kaldbergsvatnet som dokumenterer ulovlige tiltak i elveosen og utskifting av rør som ikke var tillatt i henhold til bestemmelsene om konsesjonsfritak.

- Mai-juni 2019:

Undertegnede tar gjentatte ganger kontakt med NVE. NVE beklager at man ikke har kapasitet til å se på saken.

- Medio juli 2019:

Undertegnede sender purring, påpeker at NVE bryter forvaltningsloven og sitt lovpålagte tilsynsansvar. Kopi av brevet går til Fylkesmannen i Møre- og Romsdal. Fylkesmannen reagerer ikke.

- Medio august 2019:

NVE tilskriver Lerøy Åkvik, viser til bilder og ber om en orientering.

- Primo september 2019:
NVE mottar brev med orientering om at selskapet vil søke om konsesjon og har engasjert Norconsult til å utforme en søknad. Søknaden vil bli oversendt i oktober 2019.
- 2020:
Januar 2020: NVE mottar konsesjonssøknad om rett til å tappe vannet med inntil 150 cm ut fra «normalvannstand» - et vannstandsmål som baserer seg på vannstand etter oppdemming med 30-50 cm i 1986/87.

Reduksjonen i fiskebestanden har redusert gleden ved fiske i vannet og bruk av hytta betydelig. Den reduserte bettfrekvensen har gjort arbeidet med å skape glede ved friluftsliv og bruk av hytta for neste generasjon betydelig vanskeligere.

Som påpekt i det foranstående har reguleringen av Kaldbergsvatnet medført en betydelig visuell ulempe for klager – etter hvert som vannstanden synker avdekkes en myrlignende bunn rundt hele klagers øyer som blant annet gjør bading lite attraktivt. Endring i vannstand har også praktiske ulemper med hensyn på eksempelvis vannhenting, transport, båttopptrekk etc. Endringene i gyteforholdene har ført til betydelig færre fisk i vannet, hvilket igjen har medført at opplevelsen ved å bruke min hytteeiendom er ytterligere forringet.

Lerøys uttak av vann fra Kaldbergsvatnet har utvilsomt redusert verdien på så vel min hytteeiendom som på holmene mine. Dersom selskapet skulle få tillatelse til å redusere vannstanden med ytterligere 100 cm, vil dette bety at hytteholmen vil bli landfast i perioder. Selskapets behov for vann vil være størst i de tørre sensommermånedene, og det er rimelig å anta at naturens etterfylling av vann ikke vil komme tidsnok til å redde tørrlagte gyteplasser.

Et ja til konsesjonssøknaden vil bety at:

- Lovverket gjelder kun for «oss små» - vi får stopp-pålegg og rivningspålegg dersom vi skulle ta oss til rette – ja bøter til og med. Men er næringsinteressene sterke nok, er det ikke så farlig med lovverket,
- I en tid hvor fanene heves for «grønt skifte» fortsetter den planmessige raseringen av norsk natur – nok en naturperle legges brakk.
- Kaldbergsvatnet er vel 400km² – hovedsakelig et grunt vann. Uten å ha loddet vanndybden over hele vannet, er jeg imidlertid sikker på at det er fare for at vannet ved neddemming på 150 cm vil bli delt på midten og få sitt flateinnhold halvert. Vannet vil i slike situasjoner fremstå som et brunt, illeluktende sumpområde.
- Et ja til søknaden vil bety at vannet ikke lenger vil make å opprettholde en levedyktig ørretstamme.

Konklusjon:

Lerøy Aakvik AS må gis avslag på konsesjonssøknaden, samtidig som selskapets rammebetingelser iht. vedtak om konsesjonsfritak fra 2007/2008 revurderes.

Tingvoll, 12. mai 2020

Eirik Oterholm, sign.

Gnr. 222, bnr. 15 i Heim kommune